LINA GOTAUTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuva
Lithuanian Culture Research Institute, Lithuania

L. FRANÇOIS JULLIENO TRŪKIO (*L'ÉCART*) IR ATSKIRTIES (*DÉ-COÏNCIDENCE*) KONCEPCIJA

L. François Jullien's Concepts of the Gap (*l'Écart*)
and Non-Coincidence (*Dé-Coïncidence*)

SUMMARY

The paper discusses the complex of ideas presented in the newest postmodernist book „Dé-coïncidence. D'où viennent l'art et l'existence?“ (“Non-coincidence. Where do art and existence come from?”) by an influential French sinologist and representative of philosophical comparativism François Jullien. In the paper, attention is paid, on the one hand, to the analysis of contemplated awareness, freedom, living *differently*, and, on the other, common, banal yet comforting everyday slavish dependence on norms and unaware existence, as well as other fundamental ideas and categories developed by Jullien. The author of this paper demonstrates that F. Jullien, applying a typical poststructuralists deconstruction principle, gives particular meaning to the analysis of the language and the text. In so doing, he emphasizes that both biblical myths and seemingly common and unquestionable Western cultural truths can be viewed in a different light and be interpreted, not by applying well-established (usually unquestionable) models, but, instead, by analyzing the deepest semantic meanings of the language and the text, without which the understanding of reality is incomplete, if not wrong. At the end of the paper, a brief overview of F. Jullien's innovative ideas is presented not only to take a new look at truths that have turned into dogmas, but also to, in a sense, shock society and open their eyes to a deeper and more aware form of existence.

SANTRAUKA

Straipsnyje, pasitelkiant vieną naujausių įtakingo dabartinio prancūzų sinologo ir filosofinės komparatyvistikos atstovo François Jullieno postmodernistinės pakraipos knygą *Dé-coïncidence. D'où viennent l'art et l'existence?* (Atskirtis (ne-sutapimas). Iš kur atsiranda menas ir egzistencija?) aptariamas pagrindinis joje

RAKTAŽODŽIAI: François Jullienas, prancūzų filosofija, komparatyvistinė filosofija, *l'écart* konceptas.

KEY WORDS: François Jullien, French philosophy, comparative philosophy, *l'écart* concept.

išdėstytų idėjų kompleksas. Itin daug dėmesio tekste skiriama kontempliuojamo sąmoningumo, laisvės, gyvenimo kitaip ir kitų pamatinių idėjų bei kategorijų analizei. Remiantis konkrečių idėjų ir konceptų tyrinėjimu parodoma, kad F. Jullienas, taikydamas poststruktūralizmo šalininkams būdingą dekonstrukcijos principą, pagrindinę reikšmę teikia kalbos ir teksto tyrinėjimui. Tuo jis tarsi pabrėžia, jog tiek bibliinių mitų, tiek Vakarų civilizacijos tradicijoje įprastas, nusistovėjęs ir, atrodytų, neginčijamas tiesas komparatyvistinės analizės perspektyvoje galime matyti visiškai kitaip interpretuodami ne nusistovėjusiais (ar neginčijamais) šablonais, o tyrinėdami giliausias semantines kalbos ir teksto prasmes, be kurių tikrovės supratimas nėra visavertis, o neretai – netgi klaidingas. Straipsnio pabaigoje pateikiamas glaustas F. Jullieno inovacinių įžvalgų apibendrinimas siekiant ne tik naujai pažvelgti į dogmomis tapusias tiesas, tačiau ir šokiruoti bei sukrėsti visuomenę atveriant akis gilesnei bei sąmoningai egzistencijai.

IVADAS. SĄVOKŲ APIBRĖŽIMAS

Vienas originaliausiai mąstančių, Rytų ir Vakarų kultūras jau kelios dešimtys metų kaip tyrinėjantis įtakingas prancūzų filosofas komparatyvistas, sinologas François Jullienas šiais metais pasiekė keturiasdešimties savo išleistų monografijų skaičių, tuo tarsi atverdamas galimybę vertinti tarpkultūrinius reiškinius ne tik filosofinio diskurso, bet ir psichoanalizės bei globalėjančio pasaulio idėjų plotmėje. Neseniai išleista jo knyga *Dé-coïncidence. D'où viennent l'art et l'existence?* greitai buvo išversta į anglų ir kinų kalbas, kadangi inovatyvus joje išskleistas mąstymas savitu požiūriu aprėpia ne tik tradicines Vakarų ir Rytų kultūrų sąveikos problemas, garsiąją kinų peizažo tapybą, biblines Senojo ir Naujojo testamentų mitologines scenas, tačiau ir įvairių mąstymo tradicijų filosofinių idėjų pasaulį, skirtingas literatūros tradicijas viską susiedamas bendra ne-sutapimo (atskirties) diskurso idėja.

Šiame straipsnyje sąmoningai susitelkiama tik ties viena magistraline iš naujausių François Jullieno tyrinėjimuose gvildenamų problemų – inovacinis diskursas, besireiškiantis jo paskutiniuosiuose kūrinuose – t. y. atskirtis. Analizei

pasirinktame veikale *Dé-coïncidence. D'où viennent l'art et l'existence?* F. Jullienas, pasitelkdamas atskirties kriterijų, tyrinėja siužetą, išprovokuojantį diskusiją ne tik filosofijos, bet ir psichoanalizės srityje. Kaip vieną ryškiausių *atskirties* pavyzdžių filosofas pateikia krikščionybę, reprezentuojamą per Ščv. Trejybės prizmę. Atrodo, dėlionė neišsprendžiama svarsant: darna ar nedarna, savyje ar ir pasaulyje. Šis išskirtinis esė vis dėlto yra skirtas kompetentingai visuomenei, o F. Jullieno tikslas – dar kartą sukrėsti, apversti aukštytyn kojomis nuo seno įprastas traktuotes.

Straipsnyje vartojama pamatinė kategorija „atskirtis“ buvo pasirinkta siekiant kuo tiksliau apibrėžti F. Jullieno dekonstrukcinį terminą *dé-coïncidence*. Kaip žinia, „žiuļeniškoji“ kalba, kaip ir daugelio kitų prancūziškojo postmodernizmo atstovų tekstuose, neretai neturi atitikmenų įprastinėje prancūzų kalbos traktuotėje, tad apibrėžimai lietuvių kalba yra pateikiami siekiant kuo tiksliau išreikšti F. Jullieno filosofijos esmę. Jis, kaip ir M. Heideggeris bei kiti prancūziškojo filosofinio postmodernizmo ideologai M. Foucault, G. Deleuze'as, F. Guattari, J. Derrida, yra tvirtai įsitiki-

neš, kad kiekvienas mąstytojas, siekiantis autentiškai išreikšti savo mintis bei patirtis, privalo kurti ir savo visiškai individualių kategorijų bei sąvokų pasaulį. Neatsitiktinai ir mūsų tekste pateikiami pavyzdžiai heidegeriškųjų terminų kontekste, kadangi pats Jullienas juos siūlo keisti savuoju „atskirties“ konceptu.

Kita svarbi, ypač brandžiai F. Jullieno kūrybai, kategorija – „trūkis“ (pr. *interruption*), kurį tiksliausiai apibrėžtų lūžio, inicijuojančio „praregėjimą“, momentas, kuris neišvengiamas ieškančio tiesos, einančio pažinimo „pakopomis“ individo gyvenime, kadangi minėtasis ieškojimas anksčiau ar vėliau priveda prie „išėjimo iš komforto zonos“ bei susidūrimo su tikra, tačiau ne pačia maloniausia realybe. Kita vertus – tai būtina sąmoningo gyvenimo siekio sąlyga, kadangi tik trūkis gali suteikti galimybę keisti egzistencinį kelią.

Straipsnyje, pasitelkiant F. Jullieno pavyzdžius iš, atrodytų, nusistovėjusių įprastų biblinių scenų, M. Heideggerio ar G. Hegelio įžvalgų, antikinių bei kinų filosofų minčių, M. Prousto literatūrinių pavyzdžių, sukuriamas unikalus, „žiuljeniškasis“ postruktūralistinis požiūris į tas scenas ar siužetus, kurie amžiais atrodė nejudinami ir šventi bei nenuginči-

jami tiek, kad laisvamaniškas tiesos siekiantis postmodernistinis požiūris atrodo ne tik pernelyg inovatyvus, bet tam tikrais atvejais net ir šventvagiškas. O tai skatina iš naujo permąstyti sėna ir provokuoja interpretuoti žvelgiant globaliu, tiesos ieškančiu žiūros tašku, siekiant atrasti sąmoningumu parentą ir nūdienos esatį keičiančią gelmę.

Taikant F. Jullieno filosofinę leksiką postmodernistinės XXI a. vakarietiškosios filosofijos kontekste, tenka orientuotis į J. Derrida dekonstrukcinio metodo įtaką bei sąsajas su heidegeriškosiomis „čiabūties“ (*Dasein*), kurią atitinka prancūziškasis *l'Être au monde* modelis, konotacijomis. Siejant F. Jullieno *dé-coïncidence* su egzistencija bei nauju permąstymu to, kas iki šiol atrodė kaip nepajudinamas nusistovėjusių klišių ledkalnis, tenka grįžti prie Nietzsche's Antžmogio koncepcijos, kadangi būtent šis fenomenas su jam būdingu pajėgumu priimti savą vidinį chaosą (kuris yra tikslios atskirties (*dé-coïncidence*) formos) be būtinybės jį sunaikinti, sutriuškinti ar eliminuoti yra palyginti ne per toliausiai nutolęs nuo F. Jullieno deklaruojamo individo, kuris, prieštaraudamas stagnacijai, visiškai sutapimui, stabilumui, gyvendamas atskirties šviesoje, suklesti.

ATSKIRTIS – SĄMONĖS REIŠKIMOSI PRIEŽASTIS

Atskirtis yra itin svarbi, kadangi susijusi su kita pamatine XX a. filosofine kategorija *egzistencija*. Atskirties konceptas yra tai „<...> kas nusako ne tik meno, bet pirmiausia egzistencijos pašaukimą. Remiantis atskirtimi, veikti reiškia išeiti iš saviadekvatumo, iš sėvo prisitaikymo

pasaulyje, ir tai pačiam sau yra tai, kas apibrėžiama garbingai [be jokių papildomų kontekstų ar atitinkamų aplinkybių] egzistuoti“ (Jullien 2017: 17). Atskirtis (*dé-coïncidence*) pasiekama tik individo ieškojimų, brandos kelyje, kai kyla klausimai apie gyvenimo kokybės ir

pasitenkinimo būtimi laipsnį. Skaitant F. Jullieno tekstą, susidaro vaizdas, kad kitoks – sąmoningas – požiūris į pasaulį ir jame nuo pat sukūrimo vykstančius įvykius galimas tik tam tikriems individams, kurių siela nuolatos ieško tiesos, atsakymų, praregėjimo.

Kitaip tariant – prisitaikymas prie aplinkos, prie patogumo, prie nusistovėjusių ir neretai pasenusių ar atgyvenusių aplinkybių kuria komforto zoną, iš kurios dažnas žmogus nenori išeiti. Sąmoningumas negali kilti iš įprastos, naujų kontekstų ar konotacijų neturinčios esaties. Kadangi nėra priežastinio ryšio tarp to, kas įprasta, prie ko prisitaikyta, kas neskatina atrasti iš naujo, ieškoti inovatyvumo, ir tarp to, kas įvardijama atsi-
traukimu nuo *Dasein*, nuo „čiabūties“, tad remiantis adekvatumo (atitikties normoms) ir adaptacijos metodais, nevyksta individo vidinis tapsmas. Kalbant šliogeriskąja leksika – žmogus gyvena tarsi-būtyje (jusliniame pasaulyje, tiesioginėje realybėje), skirtumas tas, kad F. Jullienas teigia, jog „<...> pats Dievas išgyvena atskirtį pats su savimi, mirdamas ant kryžiaus tam, kad išaukštintų kupiną gyvybės gyvenimą“ (ten pat: viršelio antraštė). Ir nors būties bei nebūties apmąstymų filosofijos istorijoje būta be galo daug, F. Jullieną būtų galima priskirti prie tų mąstytojų, kurie yra pakeičiui į būtį, kurie paverčia ją grynuoju transcendentu, pakelia virš „šio pasaulio“ ir tuo priartėja prie metafizikos: „Jei mąstytojas svyra būtin, pačią būtį jis iškelia aukščiau nebūties, ją išgrynina, suabsoliutina, išlukština iš netvaraus tarsi-būties branduolio ir padaro vienin-

teliu visų žmogaus pastangų orientyrą“ (Šliogeris 1991: 12).

Jau buvo galima suprasti, jog iš atskirties atsiranda sąmonė. Šį teiginį labai gerai iliustruoja aliuzija į biblinio mito sceną: „Žemiškajame rojuje „atsitiktinai gyveno“ Adomas ir Ieva: jie gyveno „laimingi“ (ar jie tą žinojo?), bet neegzistavo. Jie gyveno visiškai tinkamai (pagal Kūrimo tvarką) ir neabejojo – kartu ir neįtarinėjo. Šiame tobulo prisitaikymo pasaulyje, be nesutarimų ir prieštaravimų, jie negalėjo turėti galvoje minčių apie Išorę [lauką], kur įmanoma būti skyrium, egzistuoti, išdrįsti. Valgydami obuolį, šioje dalijimosi erdvėje jie įdiegė atšalusį tarpusavio santykių vaisingumą, atvėrė trūkį, kuris juos išstūmė iš šio pasaulio ir jo prisisotinimo-pasitenkinimo galimybes. Tačiau pirmąjį pasaulio Pasakojimą galima skaityti taip: liaudamiesi gyventi santapos [sutapimo, prisitaikymo] tvarka, jie įžengė į sąmoningumo kelią (matė save nuogus), pateko į Istoriją (šis edeniškas pasaulis buvo be istorijų) ir buvo pakelti iki siužetų veikėjų“ (Jullien 2017: 21). Tai, kas yra smerkiama kaip pirmųjų nusidėjėlių išėjimas iš rojaus ir jų tremtis, galima laikyti įėjimu į egzistenciją, t. y. tikrąją, sąmoningai suvokiamą, iki gelmių išgyvenamą būtį.

Kaip būtų įmanoma įvardinti žiuljeniskąjį trūkį? Jo filosofijoje trūkis yra natūraliai individo gyvenime susiformuojanti situacija, kai jis siekia pažinimo, praregėjimo, sąmoningumo, išsilaisvinimo iš prisitaikėliškos aplinkos, kitaip tariant – tai yra dvasinis diskomfortas, kuris skatina individą kelti klausimus ir ieškoti į juos atsakymų. O norint rasti atsakymus, tenka

pasitraukti iš komforto zonos, iš to, kas įprastoje visuomenėje būtų vadinama ramiu gyvenimu, gal net laime. Tokiu būdu atskirtis sukuria labai didelį trūkį, spragą, kur praryjamas visas gyvenimas – pilnas ir nepradėtas, jeigu vertinsime žmogaus egzistenciją iki „praregėjimo“, pabėgimo iš komforto zonos kaip sąmoningai nepatirtą, neišgyventą tarpinį. Žinoma, patiksliausias, aukščiausias gyvenimo apibrėžimas nėra žiuljeniškoji atskirtis, netgi priešingai – kadangi yra minėtasis trūkis, distancija, kur atsiranda sąmonė, tai gyve-

nimiškieji vyksmai plėtojasi sąmoningai. Trūkis tarp mūsų sielos ir jos aplinkos, kuri leidžia sąmonei reikštis, yra toks natūralus, kad mes jį užmirštame. Ir vis dėlto be šio skirtumo, atstumo, distancijos individas būtų skaidrus, pralaidus visam pasauliui ir kitiems individams. F. Jullienas taip pat teigia, jog apmąstant atsitraukimą nuo *Dasein* (*in der Welt Sein*, „čiabūties“), derėtų teikti pirmenybę „atskirties“ konceptui vietoje heidegeriškųjų „prašviesėjimas, tamsos pasitraukimas“ ir „išėjimas iš slėptuvės, prieglobsčio“.

TRŪKIO IR PROTO KORELIACIJA

Anksčiau aprašytoji istorija remiasi sąmonės siužeto galimybe, kuri yra pasaulio polinkiuose atsiradusių trūkių, destrukcijos rezultatas. Minėtieji polinkiai veikia pasaulį skatindami jį remtis santapomis [sutapimais, prisitaikėliškumu] ir adaptuotis prie pasaulio kaip tokio. Atkreiptinas dėmesys, jog „vienišas“ [vienas] žmogus gali pats plėtoti atskirtį, kadangi jis pats yra tarsi savas pasaulis, kuriame vienas žmogus gali prie nieko nesiadaptuoti, nepritapti, gali plėtoti tam tikrą perspektyvą šioje totalizacijoje ir integracijoje, kuri formuoja pasaulį, o jame pagal apibrėžtąją anksčiau formulę vienas žmogus gali kuo puikiau egzistuoti.

Sąmoningumas apibrėžiamas santapa [sutapimų aplinkybėmis], nes būtent ji tampa sąlyga atsirasti sąmoningumui; be santapos tarpsnio neįmanomas trūkis ir negali pasireikšti sąmoningumas. Kita vertus, ar nėra sąmoningumas kaip dvasios būtis sau, buvimas nedelsiant – kaip

sakė G. Hegelis: *das unmittelbare Dasein des Geistes* („netarpiška dvasios būtis“). Tačiau pati būtis nėra įmanomas santapos [sutapimų] objektas, ji visada yra ištęsta ir su trūkiais, ji niekada neatstovauja griežtam esamo, nejudraus, nekinančio modeliui, jis visada skirtingas.

Įdomu pažymėti, kad F. Jullienas vaizduoja būtį tarsi gyvą organizmą ar daiktą, kuriam būdingas efemerškumas. Keisčiausia, jog bandydami apibrėžti būtį, mes susiduriame su pačios būties baigtumu ir amžinu ėjimu nebūties link. Rodos, būtis – kaip ir bet kuris esinys – atsiranda, tampa, kinta ir sunyksta. Tapsmas tarsi-būtyje (tiesioginėje realybėje, jusliniame pasaulyje) visada veda nebūties link, kadangi tapsmo fenomenas yra nebūties pradas. F. Jullieno apibrėžiamame santapų, trūkio ir atskirties kontekste būtis tarsi sustabdoma nuo savo neišvengiamo ėjimo į nebūtį, rodos, kiekvieną gyvenimiškąjį tarpinį išgyvenantis individas yra ir tampa stabilioje, tapsmo

taisyklėms nepaklūstančioje būtyje. Šis paradoksas žiuljeniškajam individui ne labai ir terūpi, jo pagrindinis tikslas – išgyventi, patirti ir keistis trūkio svaiguly, gyventi tikrą ir apčiuopiamą gyvenimą, kurio esmė – išaukštinti gyvybės kupiną būtį, kuri alsuoja atskirties konceptu atmiešta laisve (išsilaisvinimu), naujumu, o F. Jullieno tikslas – parodyti tikrosios egzistencijos šaltinio ištakas, tuo tarpu jo vaizduojamo individo plėtojama atskirtis nugali mirtį: „*La coïncidence est la mort* (santapa yra mirtis)“ (Jullien 2017: viršelio antraštė).

Apie sąmoningumo ir proto santykį F. Jullienas kalba be galo sudėtingai, išsakydamas aliuzijas Prousto įžvalgomis: „Sąmonės gebėjimas paprastai, pagal pažinimą, besistyguodamas, nepatiria (nenušižengia) trūkio, palyginti su proto imponuotu normalumu: jis pagal jam priskirtą funkciją pateikia protui tik tai, ko minėtasis protas iš jo reikalauja ir protas tuo nepersipildo. Mūsų įprastinė sąmonė, tausodama save, yra pusiau mieguistos būsenos, silpno aktyvumo, valdoma mūsų proto ir koreliuoja su juo. Sąmonė nesibudina, nesimeta aktyviau dirbti net tada, kai forsuojama įdiegti skaičius į savo vidinį lauką, ko protas net nelaukė ar kuo taip pat pagal savo susiformavusią logiką net netiki“ (ten pat: 76–77).

Įvairiais žiūros kampais nagrinėdamas daugybę atskirties ir sąmoningumo klausimų, F. Jullienas taip pat primena, jog esame aktoriai. Žmogui, pasak filosofo, dabarties nebeužtenka, jis linkęs į ateitį (pats žmogus juk taip pat yra baigtinis, taip pat nuo to neatsiejamas – ir dėl žmogiškojo mirtingumo). Apmąstant ar atsi-

žvelgiant į atitinkamą dalyką, šis tampa projektu, nors kartu yra įsitvirtinęs dabartyje. Bet jeigu individas nebepriklauso dabarčiai, jis paprasčiausiai nebeegzistuoja. Taigi „gyventi – tai patirti atskirtį be atsiribojimo nuo prieš tai buvusios esaties tam, kad būtų galima gyventi“. Unikalus dalykas yra tai, kad F. Jullienas nesako, jog iš naujo kontempliuodamas nusistovėjusias dogmas, individas turi atsisakyti savo ankstesnio „paklydimo“ kelio – anaipatol: žmogus skatinamas priimti visą iki šiol buvusią esatį kaip tokią (gal net patyriminę, vedančią prie sąmoningumo ir to, kas atveriamą kaip ypatinga, gili ir inovatyvi įžvalga, nebeleidžianti individui sugrįžti prie prisitaikėliško ir patogaus egzistavimo, tuo tik dar labiau pabrėžiant nuolatinį judėjimą, egzistencinio modelio kitimą, nenutrūsktantį vitališkumą, kuris veda brandaus sąmoningumo link) ir *gyventi*. Kitais žodžiais tariant, jei žmogus linkęs į projekciją, tai yra didžiulė malonė jo atskirties gebėjimui, nes ji leidžia jam tuo pat metu jausti vidinę darną ir disponuoti ypatinai stipria transcendentine jėga.

„Taigi kaip dažnai būna filosofijoje, konceptų priešprieša visada yra sterili. Egzistuoja „neadekvatumo (netapatumo) ir nesolidarumo judėjimas“ (*Plaisance*), nes karaliauja adekvatumas ir adaptacija. Jei adekvatumas išlieka, jis tampa inertiškas ir gyvenimas užgęsta. Vienintelė mirtis žino geriausią atitiktį, santapą.“ Taigi norint toliau gyventi, reikia išgyventi atskirtį, t. y. iš egzistuojančio negatyvo išlaisvinti pozityvų turinį – reaguoti, vėl užsivesti ir vėl kilti: galima sakyti trivialiai. Ar ne tai veda individo brandumo ir išsilaisvinimo link?

ŽIULJENIŠKOJO PERSPEKTYVAUS ŽMOGAUS IR NIETZSCHE'S IŠAUKŠTINTO ANTŽMOGIO TAKOSKYRA

Proto gilumas, ypatingas autoriaus nuovokumas skatina permąstyti naują, negirdėtumą ne tiek kaip pradėdant iš naujo, o greičiau – kaip išpareigojant iš nusistovėjusių neginčijamų dogmų ir išklampinant iš pasimetimo ir nuolatinio grimzdimo į nesąmoningą egzistenciją. Galima įsivaizduoti adekvatumą [atstovavimą normoms], atitiktį tokių nuolat „judančių, lakių smėlių“, kurie pamažu suvaržo, sustoja ir kliudo.

F. Jullieno individas iki trūkio ir atskirties išgyvena vienintelę ir absoliučią realybę, kurioje plyti tapsmas, nuolatinis kitimas, tačiau toks gyvenimas lengvai galėtų būti įvardijamas kaip dvasinė, anapusinė prasmė tuščias, aklas, beprasmis, kadangi jame (kaip dar taikliai pažymėjo Nietzsche) vyrauja betikslis vartojimas. O vartojimas visada siejasi su naikinimu – tam, kad po to vėl pradėtų vartoti iš naujo: „<...> tik vartojimas neturi tikslų, transcendentinių jam pačiam, o yra tikslas savaime. <...> valia viešpatuoti yra ne valia kurti, o valia griauti ir vartoti, vartoti maksimaliai intensyviai“ (Šliogeris 1991: 17). F. Jullienas nesmerkia individo paklydimų iki trūkio, pripažįsta juos kaip neišvengiamą kelią atskirties link, kuri nebeleidžia žmogui tęsti savo paklydimų kaleidoskopo, skatina nauju žvilgsniu žvelgti į atrastą, suvoktą, pamatytą, apmąstytą esatį. Trūkis egzistenciniame kelyje – tai esminis pokytis, kuris kuria naują vertę, pažinimą, išėjimą iš saugaus, šilto, patogaus prieglobsčio (prisiminkime Heideggeriui nesvetimus svarstymus apie išėjimą, pa-

sitraukimą iš „čiabūties“). Individas po trūkio išgyvena naują, tiesos ir pažinimo atžvilgiu prasmingą egzistencinį tarpsnį, kuris veda prie atskirties ir adaptacijos, prisiderinimo neigimo. Ar toks žmogus yra individualistas? Taip, jis patiria atskirtį ir niekada nebebus toks, koks iki jos. Jis mato plačiau, atsikrato pritapimo prie vartotojiškos visuomenės idealų, gyvena kitokią, tiesos kupiną gyvenimą. Tai perspektyvus ateities žmogus. Ko gero, kupinas destruktijos, išėjimo iš „saugios“ ir patogios „tarsi būties“, iki trūkio, tikėtina, draskytas gausybės abejonių ir ieškojimų, norėjęs rasti tikrą, tiesos kupiną egzistenciją.

Nietzsche's veikalo *Taip kalbėjo Zaratustra* pateikti apmąstymai apie Antžmogį, apie kurį skelbiama senovės persų pranašo lūpomis, itin tiksliai išreiškia F. Jullieno brėžiamą idealaus ateities žmogaus įvaizdį. Juk būtent F. Nietzsche kalba apie idealų ateities žmogų, į kurį remiantis darvinizmo teorija, turi evoliucionuoti dabartiniai žmonės. Unikalus reiškinys slypi tame, jog F. Nietzsche vaizduoja Antžmogį ne kaip gerą, humanišką ar idealistinį, o kaip tik tironišką, individualų, bejausmį, be moralės, neabejojantį savo teisumu. Tad kiekvieno žmogaus tikslas – tarsi eiti pakopomis keliu, vedančiu į antžmogį. Ir tai visiškai nestebina, kadangi F. Nietzsche's Antžmogis pats tampa dievu, juk religija, anot filosofo, reikalinga tik silpniems žmonėms. Sunku pasakyti, kiek svarbi religija žiuljeniškajam individui, kadangi autorius pabrėžia, jog Jėzus Kristus

pats išgyvena atskirtį mirdamas ant kryžiaus – galbūt tai ir yra kitoks nei Nietzsche's, nesudievinatas, o greičiau – desakralizuotas žmogus, kuris yra tiek svarus savo trūkio ir atskirties išgyvenimu, jog pats Mesijas eina tuo pačiu atskirties keliu, kad pasiektų klestėjimą. Išties unikalus ir netikėtas F. Jullieno žvilgsnis į egzistencinio kelio trūkį bei ne mažiau sudėtingą gyvenimą po jo, remiantis atskirtimi ir nebeįmanomu grįžimu prie to, kas buvo iki didžiojo lūžio.

„Norėtusi tikėti, jog dalykai, vėl judantys santapos [sutarimo] link, ir yra tikroji laimė....“ (Jullien 2017: viršelis). Bet, kaip teigia pats F. Jullienas: „Ar tik nebus veiksmažodis *patirti (išgyventi) atskirtį* išskirtinai etinis?“ (Jullien 2017: 20) Kalbama ne apie asketišką gyvenimo

atsisakymą, o apie *gyvenimo apsisireiškimą egzistencijoje*. Tai sietusi su F. Jullieno taip pamėgtu dekonstravimo principu ir naujų reikšmių išgryninimu, plg. *ex-istant* (pranc. egzistuojantis). Kitaip tariant, trūkio inicijuotas virsmas kelia visiškai naują egzistencinę vertę, kuri suvokiama kaip tikroji, gyvybės kupina esatis.

XXI a. su F. Jullieno įžvalgomis piešia tarsi iš rūko nyrantį, bet savo tikslą aiškiai apibrėžiantį ateities žmogų. Ar jis taps F. Nietzsche's aiškiaregišku vaizdiniu – sunku pasakyti. F. Jullienas, dekonstruodamas sąmoningo, trūkį išgyvenančio žmogaus kelią, nesako, jog tas kelias veda į laimę, jis veda į pažinimą, kurio nuo senų senovės troško tiesos ieškantis individas (o kas sakė, kad jis bus laimingas?).

IŠVADOS

Reziumuojant straipsnyje atliktos F. Jullieno knygų analizę, pirmiausia derėtų pasakyti, jog detaliau buvo aptarta vos keletas svarbiausių konceptų. Tačiau jau vien jų apibrėžtys, gvildenamų aktualių dabartinės komparatyvistikos problemų laukas, pasirinktos tyrinėjimo strategijos ir metodai rodo filosofo įžvalgų savitumą. Knyga ne tik stebina idėjų originalumu, bet ir minties polėkių drąsa, kadangi desakralizuoja, šventvagiškai nuplėšia neliečiamumo skraistę nuo, rodos, dar nuo neatmenamų laikų dogmomis ir nesvarstytais laikytų vaizdinių bei mitų. Dėl šio be galo aštraus filosofinio žvilgsnio skaitytojas priverstas naujai pažvelgti į Senojo ar Naujojo Testamento fragmentus, permąstyti egzistencializmo filosofijos atstovų idėjas – šiuo atveju la-

biau orietuojamasi į F. Nietzsche'ę ir kai kuriuos M. Heideggerio konceptus – bei ieškoti būties slėpinių nuo Antikinės filosofijos apibrėžimų (Aristotelio formos ir materijos), prisimenant klasikinės daikto ir dvasios adekvatumo traktuotes, iki efektyvaus gyvenimo logikos arba, kaip mėgsta įvardinti F. Jullienas, *logique de la vie vivante* (pranc. gyvybingojo gyvenimo logika).

Gyvybingojo gyvenimo logika ir yra ta ašis, aplink kurią sukasi F. Jullieno atskirties konceptas. Šia apibrėžtimi prancūzų filosofas įvardija sąmoningu mąstymu paremtą individo perspektyvą, kuri pasiekama išgyvenant trūkį ir tikslingai pereinant prie dvasios būties sau, „netarpiškos dvasios būties“ (*Dasein des Geistes*). G. Hegelio idėjos fragmentiškai

reiškiasi ne viename F. Jullieno aprašytame pavyzdyje, prisiminkime kad ir jo apibrėžiamą Dvasios laisvę, kai filosofas teigia, jog per atskirtį atsiskleidžia individo laisvė – šiuo atveju nekalbama apie metafizines sąlygas, nesiorientuojama į klasikinį konceptą, norima parodyti, jog iš natūralios būtinybės kilusi laisvė opozicionuoja Dvasios laisvei, kuri visada pasiekama sąmoningu individo veikimu, ją galima drąsiai pavadinti efektyviąja laisve, kuri turėtų būti kildinama iš adekvatumo-adaptacijos pasaulio aplinkos, kadangi šioje „nesąmoningoje“ prisitaikėliškoje aplinkoje individas prieina prie trūkio, kyla sąmoningumas, kuris sukelia atskirties fenomeną (o pastarasis nebeleidžia žmogui grįžti į ligtolinį prisitaikėlišką gyvenimą). Individas pasiekia pažinimą, išgyvena atskirties dovanojamą laisvę ir visam laikui atsikrato nesąmoningojo tarpsnio, vyraavusio iki žmogaus

vidinio tapsmo, kuri sąlygojo atsiskyrimas nuo adekvatumo (atitikties normų) ir adaptacijos prie aplinkos.

F. Jullieno sąmoningasis žmogus turi panašumo į F. Nietzsche's Antžmogį, kadangi yra pajėgus priimti jo viduje tvyrantį vidinį chaosą (kuris, beje, kaip tik ir atitinka tobulą atskirties formą) be jokio susinaikinimo ar sugniužimo pavojaus. Tai asmenybė, kuri susigyvena su vidiniu chaosu ir, patyrusi atskirtį, nugalė paties F. Jullieno mirtimi įvardijamą santapą [sutapimų aplinkybes], kitais žodžiais tariant – sąmoningasis žmogus per atskirties tapsmą pasiekia klestėjimą, t. y. išskleidžia egzistencijoje tikrąjį gyvenimą (*la vie vivante*), o norint tai pasiekti, tereikia išdrįsti pasitelkti sąmoningumo galimybes, „nuimti jas nuo vyrių“ ir pagaliau pradėti keliauti sąmoningu mąstymu pagrįstu keliu, vedančiu į efektyviąją laisvę.

Literatūra

Jullien François. 2017. *Dé-coïncidence. D'où viennent l'art et l'existence?* Paris: Bernard Grasset.

Šliogeris Arvydas. 1991. Frydricho Nyčės antifilosofija. Frydrichas Nyčė, *Rinktiniai raštai*: 5–18. Vilnius: Mintis.

Plaisance Guillaume, *La philosophie de François Jullien, La-Philo*.

Prieiga per internetą: <<https://la-philosophie.com/la-philosophie-de-francois-jullien>> [žiūrėta 2019 12 10]